

Beden Okuryazarlığı, Fiziksel Aktivite Davranışı ve Ders Dışı Sportif Etkinlikler Arasındaki İlişki

The Relationship Between Physical Literacy, Physical Activity Behaviour and Extracurricular Sport Activities

Araştırma Makalesi / Research Article

- Aynur YILMAZ ¹
 Yalçın ZORLU ²
 Onur ASLANTÜRK ²

¹Trabzon Üniversitesi,
Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği
Bölümü, TRABZON

²Trabzon Üniversitesi,
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, TRABZON

Sorumlu Yazar / Corresponding Author

Doç. Dr. Aynur YILMAZ
aynuryilmaz@trabzon.edu.tr

Geliş Tarihi / Received : 03.03.2023
Kabul Tarihi / Accepted : 31.07.2023
Yayın Tarihi / Published : 31.07.2023

Etik Bilgilendirme / Ethical Statement:

Çalışma için Trabzon Üniversitesi Eğitim
Araştırmaları ve Yayın Etik Kurulu
08.11.2022 tarihli kararına göre etik kurul
onayı alınmıştır

DOI: 10.53434/gbesbd.1246301

Öz

Araştırmanın amacı ergenlerin bedensel okuryazarlık algısı, fiziksel aktivite tutum ve davranışları ile ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Nicel araştırma yaklaşımlarından betimsel tarama deseniyle araştırma kurgulanmıştır. Araştırmaya, 2022 yılında Trabzon il merkezindeki ortaokul ve liselerde öğrenim gören, yaşları 12 ila 18 arasında değişen 103'ü (%37.3) kadın, 173'ü (62.7) erkek toplam 276 katılımcı dahil edilmiştir. Araştırmada, Yılmaz ve Kabak'ın (2021) Türkçe'ye uyarlamasını yaptıkları "Ergenler için algılanan bedensel okuryazarlık ölçeği", Yılmaz ve Güven'in (2018) geliştirdiği "Ders dışı sportif etkinliklere yönelik öğrenci tutum ölçeği" ve Eskiler, Küçükbiş, Gülle ve Soyer (2016) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan "Bilişsel davranışçı fiziksel aktivite ölçeği" kullanılmıştır. Veri analizinde; betimsel istatistik, Independent simples t test, One-Way ANOVA, korelasyon analizi ve çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Araştırmada katılımcıların bedensel okuryazarlıkları, ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumları ile fiziksel aktivite tutum ve davranış düzeylerinin yüksek olduğu ve spor yapan katılımcıların bu özelliklere sahip olma durumlarının spor yapmayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutum ile spor yılı arasında ise pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Spor branşına göre bu üç özellik açısından anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca fiziksel aktivite tutum ve davranış düzeyi ile algılanan bedensel okuryazarlık arasında pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı ilişki elde edilmiştir. Bedensel okuryazarlık algısı ve fiziksel aktivite tutum ve davranış birlikte ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumu %44 oranında açıklamaktadır. Sonuç olarak katılımcıların ders dışı sportif etkinliklere katılımını ve tutumunu olumlu yönde etkileyebilmek için fiziksel aktivite tutum ve davranışına yönelik bilişsel bir hazırlığının yapılması ve bedensel okuryazarlık algısının sağlanmasının önemli olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Bedensel okuryazarlık algısı, Bilişsel davranışçı fiziksel aktivite, Ders dışı sportif etkinlik, Ergenler

Abstract

The aim of the study is to examine the relationship between adolescents' physical literacy perception, physical activity attitudes and behaviours, and their attitudes towards extracurricular sports activities. The research was designed with descriptive survey design, one of the quantitative research approaches. A total of 276 participants, 103 (37.3%) women and 173 (62.7) men, aged between 12 and 18, studying at secondary and high schools in Trabzon city centre in 2022, were included in the study. In the research, "Perceived physical literacy scale for adolescents" adapted into Turkish by Yılmaz and Kabak (2021), "Student attitude scale towards extracurricular sports activities" developed by Yılmaz and Güven (2018), and Eskiler, Küçükbiş, Gülle and Soyer (2016) "Cognitive behavioural physical activity scale" adapted into Turkish was used. In data analysis; descriptive statistics, Independent simples t test, One-Way ANOVA, correlation analysis and multiple regression analysis were performed. In the study, it was determined that my participants' physical literacy, attitudes towards extracurricular sports activities, and physical activity attitudes and behaviour levels were higher, and that the participants who did sports were more likely to have these characteristics than those who did not. It was determined that there was a positive low level significant relationship between the attitude towards extracurricular sportive activities and the year of sport. It has been determined that there is a significant difference in terms of these three characteristics according to the sports branch. In addition, a highly significant positive correlation was obtained between the level of physical activity attitude and behaviour and perceived physical literacy. Physical literacy perception and physical activity attitude and behaviour together explain the attitude towards extracurricular sportive activities by 44%. As a result, it can be said that it is important to make a cognitive preparation for physical activity attitude and behaviour and to provide a perception of physical literacy in order to positively affect the participation and attitude of the participants in extracurricular sports activities.

Keywords: Physical literacy perception, Physical activity, Extracurricular sport activity, Adolescent

Giriş

İnsanın çevresini tanıması, anlaması ve etkileşimde bulunmasında okuryazar olmasının önemli bir yeri bulunmaktadır. Okuryazar olmak, farkına vararak veya fark etmeden kendimizi tanımayı, çevremizde olan bitenleri anlamayı; bazen semboller aracılığıyla kendimizi ifade etme olarak açıklanabilir (Altun, 2005). Okuryazarlık sadece iletişim aracı olarak kullanılan okur ve yazar olma anlamını taşıyan dar bir alanı temsil etmemektedir. Bu kavram farklı alanlarda bilgi, beceri ve deneyimleri içeren kazanımları insanlara sunmaktadır. Öyle ki teknoloji, bilgi, finansal, medya vb. alanlarda okuryazarlık sahibi olmak kişiyi o alanda ayrıcalıklar sağlayabilmektedir. Bu alanlardan biri de, yaşam boyunca bireyin amaçlı fiziksel uğraş ve etkinlikleri devam ettirebilmesi amacıyla, bu etkinliklerin önemini anlama ve uygulama için gereken sorumluluğu üstlenmesi, sürdürülebilirliği sağlayabilecek fiziksel beceride yeterliliğe, motivasyon ve güven duygusuna sahip olması durumunu içeren bedensel okuryazarlıktır (Capel ve Whitehead, 2012). Bu kavram, sağlıklı olmak için fiziksel olarak aktif olmak ve rekreatif fırsatları değerlendirebilmek ile ilgili tutum, davranış, farkındalık, bilgi ve anlayışın teşvik edilmesini içermektedir (Whitehead, 2019).

Bedensel okuryazarlığın geliştirilmesi için bir alfabe oluşturulduğunda; yürüme, atlama, sıçrama, gallop, yuvarlanma, yakalama, tekme atma vb. lokomotor ve lokomotor olmayan hareketleri içeren temel motor becerilerin her biri bu alfabede yer almaktadır (Castelli, Barcelona ve Bryant, 2015). Bu alfabeyi hareketlerin her biri anlamlı hale getirmektedir. Bu hareketler spor branşları içerisinde yer alan temel becerileri de şekillendirmektedir. Örneğin hentbolda “koş sıçra şut çek” ya da futbol da “topu kontrol et rakibe çalım at ve şut çek” gibi kombinasyonlar hareket alfabesini oluşturmaktadır. Alfabede yer alan beceriler belirli olsa da bedensel okuryazarlığın şekillenmesinde çocukların almış oldukları eğitimler kendi yetenek ve becerileri doğrultusunda şekillenmektedir. Çocuklara öğretilen beceriler aynı olsa da onların becerileri sunma şekilleri bireyin bilgi, beceri ve motivasyon durumuna göre farklı hareket becerisi kombinasyonları olarak ortaya çıkarak, bedensel okuryazarlığın fiziksel yeterlik bileşenini oluşturmaktadır (Giblin, Collins ve Dügme, 2014). Bu bileşenin yanı sıra, motivasyon ve güven, fiziksel aktivite bilgisi, çevre ile etkileşim ve kendini ifade edebilme (Whitehead, 2001, 2010) özellikleri de kavramın kazanımında önemli görülmektedir. Genel olarak bireylerin bedensel okuryazarlık kazanımında fiziksel, psikolojik, sosyal ve bilişsel gelişim unsurları dikkat çekmektedir (Almond, 2013; Barnett ve diğerleri, 2020).

Beşikten mezara bir yolculuk sürecinde her bireyin kendine özgü bir bedensel okuryazarlık serüveni olduğu uluslararası literatürde (Whitehead, 2013b) ileri sürülmektedir. Bu yolculuğun geliştirilmesi ve sürdürülmesi gereken bir eğilim (Whitehead, 2010) olduğu düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Bu yolculukta, bireyin bedensel okuryazarlığı bebeklik (0 ile 4 yaş); çocukluk (5 ile 11 yaş); ergenlik (12 ile 18 yaş); erken yetişkinlik (19

ile 30 yaş); yetişkinlik (31-65 yaş); ve ileri yaş (65 yaş +) olarak sınıflandırılmaktadır (Whitehead ve Murdoch, 2006). Erken çocukluk döneminde çocukların beden farkındalığı ve temel hareket becerileri kazanımında ebeveynlere önemli sorumluluk düşerken, süreç içerisinde beden eğitimi dersinde, ders dışı sportif etkinliklerde (okul takımı, kulüpler vb.) beden eğitimi öğretmeni ya da antrenörlere (Whitehead, 2013b) görevler düşmektedir. Edwards ve diğerleri,(2019) bedensel okuryazarlık gelişiminin sağlanmasında en uygun ortamın beden eğitimi dersleri olduğunu ileri sürmüştür. İlkokul seviyesinde, bedensel okuryazarlık bağlamında, hareket kabiliyetinin gelişimi için sağlam bir fiziksel etkinlik programının öğrencilere sunulması gerekmektedir. Bu dönemde fiziksel hareket yeterliliği, fiziksel aktivite bilgi ve anlayışının öğrencilere kazandırılması, fiziksel aktiviteye katılımda özgüvenli olma ve aktivitelere katılımı yüksek motivasyona sahip olma davranışları benimsetilmelidir (Whitehead ve Murdoch, 2006). Bedensel okuryazarlığın çevresel ve psikolojik bileşenlerine yönelik de öğrencilerin tutum ve algılarının incelenmesini gerektirmektedir. Türkiye’de Özgül, Semiz ve Kangalgil, (2023) tarafından ortaokul seviyesindeki (11 ila 14 yaş arası) öğrencilerin bedensel okuryazarlıklarına yönelik tutumlarını ortaya koyabilecek bir ölçme aracı bu açıdan önemli görülmektedir. Ayrıca bedensel okuryazarlığın içsel denetimle sürdürülmesinde kritik öneme sahip olan ergenlik döneminde, bu kazanıma ilişkin ergenlerin bedensel okuryazarlık algılarını tespit etmek amacıyla Yılmaz ve Kabak, (2021) tarafından Türk alan yazınına bir ölçme aracı kazandırıldığı görülmektedir. Cengiz’in (2023) lise öğrencilerinin algılanan bedensel okuryazarlıklarını incelediği çalışmada, kendini ifade etme ve başkalarıyla iletişim boyutunda kız öğrencilerin erkeklere göre daha iyi olduğunu, sportif etkinliklere katılım sıklığı ve sınıf seviyesi arttıkça algılanan bedensel okuryazarlık seviyesinin de arttığı tespit edilmiştir. Bu çalışmalarda bedensel okuryazarlığa yönelik algı ya da tutum gibi psikolojik bakış açısı incelenmiştir. Taş ve Altınsöz (2021) ortaokul öğrencilerinin bedensel okuryazarlıklarını inceledikleri araştırmada, öğrencilerin bedensel okuryazarlığın alt boyutlarından olan psikolojik alandan yüksek puanlar alırken, fiziksel alandan düşük puanlar aldıkları tespit edilmiştir. Yılmaz ve Bozkurt (2017)’un ilkökul öğrencilerine oyun ve fiziksel etkinlikler dersi içerisinde sunulan temel hareket becerileri eğitim programının öğrencilerin motorik özellikleri üzerinde olumlu etkileri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Akıncı ve Çimen’in (2021) ilkökul çocuklarının hareketli ve sağlıklı yaşam yeterliklerini inceledikleri araştırmada, hareketli yaşam üzerinde cinsiyet faktörünün etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmada erkek çocuklarının fiziksel aktiviteye katılım açısından daha aktif olduklarını tespit etmiştir. Cinsiyet faktörünün fiziksel aktivite ve hareketli yaşamı sınırlayan önemli bir etken olduğu birçok çalışma ile ortaya konulmuştur (Demir ve Demir, 2006; Hudson, 2000). Okulöncesi ve ilkökul yıllarında öğrencilerin fiziksel aktiviteye katılım ya da sportif etkinliklere yönelmesinde dışsal uyaranların (ebeveyn

tutum ve davranışları, antrenör ve öğretmen vb.) etkisi bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle ergenlik dönemine kadar öğrenciler bedensel okuryazarlıkta dış denetimle hareket ederken, ergenlik sürecinden sonra ise iç denetimle hareket etmeye başlarlar. Bu durumun nedeni ise ergenlik öncesinde bireyin yaptıklarının sorumluluğunu alma önemiyetinin yeterli olmaması olarak gösterilebilir. Sorumluluk ve roller belirlendikten sonra ve bireyin kişilik gelişimi açısından kendini kontrol edebilecek aşamaya geçmesi dış denetim mekanizmasının birey üzerindeki etkisinin azalmasına ve içsel kontrolün daha fazla kullanılmasına bağlı olarak kimlik ve rollerin benimsendiği ergenlik döneminde beden okuryazarlığına ilişkin sorumluluklar üstlenilebilmesiyle açıklanabilir (Whithead, 2013b).

Bedensel okuryazarlık algısına sahip olan öğrencilerin hayatına olumlu yansımaları olmaktadır (Almond ve Whitehead, 2012). Sağlık başta olmak üzere, bireyin hareket etmeye yönelik motivasyonunda artış, fiziksel olarak zorlayıcı durumlarda güven ile ergonomik bir şekilde hareket etme becerisi kazanma, fiziki çevreye karşı hassasiyette artış ve bu algı ışığında hareket ihtiyaçlarına karar verme yetisi kazanmaktadır (Whitehead, 2010). Bireyin yaratıcılığını kullanarak fiziki çevreye uygun hareketlerde bulunmasının benlik algısının oluşumuna olumlu yansıması, bedenini uygun şekilde hareket etme becerisini geliştirmektedir. Bedensel okuryazarlığa dikkat çekerek, çocukların ortam ve koşullar ne olursa olsun fiziksel aktivite şemsiyesi altında ele alınan her türlü fiziksel etkinlikte özgüvenli ve becerili şekilde hareket etmeleri önemlidir (PHE-Canada, 2014'den akt., Tremblay ve Longmuir, 2017). Carroll, Navaneelan, Bryan ve Ogden'in (2015) çalışmasında, Kanada'da son kırk yılda çocuk ve ergen obezite oranlarında sürekli bir artış olduğu tespit edilmiştir. Bu durumu önlemek için bir dizi çalışmalar planlanmış olup, bu çalışmalardan biri de bireylere bedensel okuryazarlık kavramının kazandırılması olmuştur. Bu kavrama sahip birey, fiziksel olarak zorlayıcı olan çeşitli durumlarda iyi bir duruş sergilemekte, ekonomik ve güvenli hareket edebilmektedir (Whitehead, 2010; Whitehead, 2013a). Bunun yanı sıra çeşitli hareket deneyimlerine, bireyin farklı ortamlarda ve farklı koşullar altında hareket edebilme yetkinliği de gösterebilmektedir (Barnett ve diğerleri, 2020; Whitehead, 2013a). Bu durum bedensel okuryazarlığın bileşenlerinden biri olan çevresel faktörlere uyum (Whitehead, 2010) ile açıklanabilir. Su, buz ve kara gibi farklı koşullarda bireyin hareket edebilme becerisi bedensel okuryazarlık ile açıklanmaktadır (Dudley, Okely, Pearson ve Cotton, 2011; Dudley, 2015). Kanada Vakfı çocukların dört temel ortamın (su, kar/buz, kara/yer ve hava) her birinde temel hareket ve spor becerilerini nasıl uygulamaları gerektiğini öğrenmelerinin gerekliliğini belirtmektedir (Corlett ve Mandigo, 2013; Mandigo, Francis, Lodewyk ve Lopez, 2009).

Bireyin bedensel okuryazarlığa sahip olması ve fiziksel aktivite davranışında bulunması hareketli bir yaşantıyı yaşam boyu sürdürmeleri açısından önem arz etmektedir. Fiziksel hareket becerilerinin örgün eğitim bağlamında kazandırılmasında beden eğitimi derslerinin yanı sıra ders dışı sportif etkinliklere katılma

yönelik tutumun yönü ile de ilişkilendirilmektedir. Çocukların yerel kulüpler ve spor tesislerinde fiziksel aktivite ihtiyacını giderecek ve bazı sportif etkinliklerin beceri ve bilgilerini kazanabilecekleri ortamlar yetkililer tarafından oluşturulmalıdır. Bedensel okuryazarlığı kazandırmak sadece beden eğitimi dersi ile yeterli bir uğraş olmayıp çocukların okul sonrasında serbest zamanlarını değerlendirebilecek yapılandırılmış etkinliklerle bunu pekiştirilmesi gerekmektedir (Haerens, Kirk, Cardon ve De Bourdeaudubuij, 2010). Beden eğitimi müfredatı içinde yer alan ve dersin önemli çıktılarında biri olan bedensel okuryazarlık, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olmak üzere üç öğrenme çıktısını temel alarak teorik yapısını ortaya koymaktadır (Bailey ve diğerleri, 2009). Bedensel okuryazarlık ile öğrenme çıktıları ilişkilendirildiğinde; psikomotor gelişim alanı fiziksel uygunluk, fiziksel aktivite ve metot becerileri içerirken, bilişsel gelişim alanı bilgi ve kavrama ile ilişkilidir. Duyuşsal gelişim alanı ise öz yeterlik, motivasyon ve öz saygıyı içermektedir (Carl ve diğerleri, 2022; Farren, 2017). Bu çıktıların kazanılmasında okul dışı etkinlik olan ders dışı sportif etkinliklerin katkısı bulunmaktadır.

Bedensel okuryazarlık okul içi ya da dışında başarı elde etmek için önemli bir amaç olarak tanımlanmaktadır (Durdin-Myers, Green ve Whitehead, 2018). Ders dışında da gençleri aktif kalmaya motive edecek türden deneyimler sağlama ve onların yaşam boyu bu kazanım devam ettirebilme motivasyonunda ders dışı sportif etkinliklerin rolü bulunmaktadır. Bu ayrıca gençlerin bedensel okuryazarlığı sürdürmelerinde de etkilidir. Temelde bedensel okuryazarlığı yaşam boyu herkes için fiziksel aktivitenin teşvik edilmesi mesajı vermekte olup, Galler'de Beden Eğitimi ve okul sporu yoluyla ifade edilen açık mesaj olarak görülmektedir. Galler'de fiziksel aktivite ve sporun geliştirilmesi ve teşvik edilmesi amacıyla hizmet eden ulusal bir kuruluş olan Sport Wales'in (2009) araştırmasında; fiziksel aktivite açısından yeterli deneyim elde etmemiş, bu konuda hayal kırıklığı yaşayan kişilerin, ders içi ve ders dışı sportif etkinlikler aracılığıyla okullarda verilen beden eğitimi, bedensel okuryazarlığı ve spor okuryazarlığı ile bu eksikliklerin giderilebileceğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda ise Sport Wales (2010) tüm çocuklara sporda deneyim sunmaya vurgu yaparak; her çocuk ve gence erken yaşlardan itibaren fiziksel olarak beceri sağlama, güven duygusu oluşturma ve yüksek kalitede ilgi çekici deneyimler aracılığıyla bedensel okuryazarlığı kazandırmanın önemine vurgu yapmaktadır. Özellikle beden eğitimi ve okul sporları programı aracılığıyla uygulanan etkinliklerde çocuklara bedensel okuryazarlığa ilişkin olumlu algı kazandırıp, bunu fiziksel aktivite tutum ve davranışları ile pekiştirip, ders dışı sportif etkinliklere yönelik olumlu tutum kazandırma ile fiziksel becerileri davranış haline dönüştürebilme fırsatı ergenlere sunulması önemlidir. Bu bağlamda durum, kavram ve olaylara yönelik olumlu ya da olumsuz davranışsal tepkide bulunma eğilimini (Tezbaşaran, 1996) içeren tutumların belirlenmesi önem kazanmaktadır. Bu amaçla, bu çalışmada gençlerin bedensel okuryazarlık algısı, fiziksel aktivite tutum ve davranışı ile ders dışı sportif etkinlikler arasındaki ilişki tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu duruma ilişkin aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Katılımcıların bedensel okuryazarlık algısı, fiziksel aktivite tutum ve davranışları ile ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumları hangi düzeydedir?
2. Spor yapma durumu ile bedensel okuryazarlık algısı, ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutum ve fiziksel aktivite tutum ve davranışı arasında bir ilişki var mıdır?
3. Spor branşı ile bedensel okuryazarlık algısı puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Spor branşı ile fiziksel aktivite tutum ve davranışı puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Spor branşı ile ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Bedensel okuryazarlık algısı, fiziksel aktivite tutum ve davranışı ile ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutum arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
7. Fiziksel aktivite tutum ve davranışı ile bedensel okuryazarlık, ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumu ne kadar açıklamaktadır?

Yöntem

Araştırma Yaklaşımı

Nicel araştırma yaklaşımlarından tarama deseni kullanılmıştır. Bu desende yaşayanların, hali hazırda var olanların, yaşananların ne olduğunun betimlenip açıklanarak ortaya konulmasıdır (Sönmez ve Alacapınar, 2018).

Çalışma Grubu

Araştırmada basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bir örnekleme birimine eşit seçilme şansı vererek seçilen birimlerin örnekleme alındığı yöntemdir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018). Araştırmaya 2022 yılında Trabzon il merkezindeki ortaokul ve liselerde öğrenim gören, yaşları 12 ila 18 arasında değişen katılımcılar dahil edilmiştir. Araştırmaya 103'ü (%37,3) kadın, 173'ü (62,7) erkek toplam 276 katılımcı gönüllülük ilkesine göre katılım sağlamıştır. Katılımcıların 53'ü (%19,2) ortaokul, 178'i (%64,5) lise ve 45'i (%16,3) üniversitede eğitim görmektedir. Katılımcıların 27'si (%9,8) halk eğitim merkezinde, 41'i (%14,9) okul takımında ve 158'i (%57,2) spor kulübünde sportif etkinliklere katılım sağlarken, 50'si (%18,1) ise sadece beden eğitimi derslerindeki etkinliklere katılım sağlamaktadır.

Veri Toplama Araçları

Veriler "Kişisel Bilgi Formu", "Ergenler için algılanan bedensel okuryazarlık ölçeği", "Ders dışı sportif etkinliklere yönelik öğrenci tutum ölçeği" ve "Bilişsel davranışçı fiziksel aktivite ölçeği" aracılığıyla elde edilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu: Bağımsız değişkenlere ilişkin olarak veri toplama aracında cinsiyet, spor yapma durumu, spor yaşı, spor branşı ve spor yapma nedenleri yer almaktadır.

Ergenler için algılanan bedensel okuryazarlık ölçeği: Sum ve diğerleri, (2018) tarafından geliştirilen ölçme aracı, Yılmaz ve Kabak (2021) tarafından Türkçe 'ye uyarlanmıştır. Ergenlerin algılanan bedensel okuryazarlıklarını ölçen ölçme aracı, benlik duygusu ve özgüven (3 madde), Başkalarıyla iletişim ve kendini ifade etme (3 madde) ile bilgi ve anlama (3 madde) boyutlarını içermektedir. Ölçme aracı 5'li Likert türünde derecelendirilmiştir. Ölçeğin puan ortalaması 1 ile 5 arasında değerler alabilmektedir. İç Tutarlılık katsayısı ölçeğin tamamı için 0.85, "Kendini algılama ve özgüven" için 0.73, "Kendini ifade etme" için ve çevre ile iletişim" boyutu için 0.72 ve "Bilmek ve anlamak" boyutu için 0.76. olarak hesaplanmıştır. Ölçme aracının alt boyutları ve genelinden elde edilen puan ortalamaları arttıkça, algılanan bedensel okuryazarlıklarının yüksek olduğu çıkarımında bulunmaktadır.

Ders dışı sportif etkinliklere yönelik öğrenci tutum ölçeği: Ölçme aracı Yılmaz ve Güven (2018) tarafından geliştirilmiştir. Ölçme aracı katılımcıların ders dışı sportif etkinliklerin kazanımlarına yönelik bilgi ve farkındalıklarını ölçen "Bilişsel boyut" (7 madde), ders dışı sportif etkinliklere yönelik duyuşsal kazanımları içeren "Duyuşsal boyut" (7 madde) ve ders dışı sportif etkinliklere yönelik davranışları içeren "davranışsal boyut" tan (4 madde) oluşmaktadır. Ölçme aracının duyuşsal boyutunda yer alan maddeler olumsuz ifadeler içermektedir. Ölçme aracının geçerlik ve güvenilirlik çalışması ortaokul ve lise öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Beşli Likert türünde derecelemesi olan ölçme aracından 1 ile 5 arasında ortalama puan elde edilmektedir. Ölçeğin geneli için Cronbach Alpha değeri 0.96'dır. Ölçeğin birinci boyutunda bu değer 0.91, ikinci boyutunda 0.93 ve son boyutunda 0.80'dir.

Bilişsel davranışçı fiziksel aktivite ölçeği: Schembre ve diğerleri (2015) tarafından geliştirilen ölçme aracı, Eskiler ve diğerleri, (2016) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçme aracı üç faktör ve 15 maddeden meydana gelmektedir. Fiziksel aktiviteye yönelik planlama, hedef belirleme ve öz yönetim gibi kazanımları içeren "öz düzenleme boyutu" (5 madde), çevresel kısıtlama, sosyal destek eksikliği, yetenek eksikliği, zaman, motivasyon ve özgüven eksikliğine bağlı fiziksel aktiviteye katılım eksikliğine içeren "Kişisel engeller boyutu" (5 madde) ve fiziksel aktivitenin kazanımlarına yönelik "Sonuç beklentisi boyutu" (5 madde) bu ölçekte yer almaktadır. Kişisel engeller boyutunda yer alan ifadeler olumsuzdur. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı 0.84'tür. Sonuç beklentisi 0.85, öz düzenleme 0.79 ve kişisel engeller 0.64 şeklinde sıralanmaktadır Ölçme aracı beşli Likert türünde olup, ölçeğin geneli ve alt faktörlerden elde edilebilecek puan ortalamaları 1 ile 5 arasında değişiklik göstermektedir.

Veri Analizi

Veriler SPSS 22 programı ile analiz edildi. Veri analizinde tanımlayıcı istatistikler, t-testi, One-Way ANOVA, korelasyon ve çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Veri setinin dağılımının normalliğinin sınanmasında çarpıklık ve basıklık değerleri ve Levene testi sonuçları dikkate alınmıştır (Büyüköztürk, 2014). Ölçme araçlarının betimsel istatistikleri aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Algılanan bedensel okuryazarlık ölçeği puanlarının dağılımı

	Madde Sayısı	N	\bar{X}	SS	Çarpıklık	Basıklık	Min.	Maks.	α
Bilgi ve anlama	3	276	3.99	0.68	-0.69	0.51	1.67	5.00	0.76
Başkalarıyla iletişim ve kendini ifade etme	3	276	3.92	0.59	-0.14	-0.08	2.00	5.00	0.72
Benlik algısı ve özgüven	3	276	4.55	0.53	-1.32	1.45	2.00	5.00	0.73
Ölçek (Toplam)	9	276	4.10	0.48	-0.55	0.33	2.33	5.00	0.85

Tablo 1'deki bulgular incelendiğinde, ölçeğin genelinden elde edilen puan ortalaması 4.10 ± 0.48 'tir. Ölçeğin dağılımına ilişkin yapılan analiz neticesinde elde edilen çarpıklık ve basıklık değerleri sırasıyla -0.55 ve 0.33'tür. Ölçeğin "Bilgi ve anlama" boyutundaki puan ortalaması 3.99 ± 0.68 'tir. Bu boyuttan elde edilen çarpıklık değeri -0.69 iken basıklık değeri 0.51'dir. "Başkalarıyla iletişim ve kendini ifade etme" boyutunun puan ortalaması 3.92 ± 0.59 'dur. Bu boyuttan elde edilen çarpıklık değeri -0.14 iken basıklık değeri -0.08'dir. Normal dağılım olabilmesi için çarpıklık ve basıklık değerlerinin (-1.5 ila +1.5 arasında değerler alması gerekmektedir (Tabannick ve Fidell, 2013). Ölçeğin geneli ve alt boyutlarındaki değerler dikkate alındığında dağılımın normal olduğu görülmektedir. Bu nedenle parametrik testler kullanılmıştır. Ayrıca mevcut çalışma grubu üzerinden elde edilen verilerin güvenilirlik değeri sırasıyla ölçeğin birinci boyutu için 0.76, ikinci boyut için 0.72, üçüncü boyut için 0.73 ve ölçeğin geneli için 0.85'tir. Bu bağlamda verilerin güvenilirliği yüksektir.

Tablo 2. Ders dışı sportif etkinliklere yönelik öğrenci tutum ölçeği dağılımı

	Madde Sayısı	N	\bar{X}	SS	Çarpıklık	Basıklık	Min.	Maks.	α
Bilişsel	7	276	4.39	0.54	-0.75	0.41	2.29	5.00	0.91
Duyuşsal	7	276	4.31	0.86	-1.45	1.70	1.00	5.00	0.93
Davranışsal	4	276	4.01	0.75	-0.72	0.30	1.50	5.00	0.80
Ölçek (Toplam)	18	276	4.24	0.56	-0.80	0.00	2.52	5.00	0.91

Tablo 2'ye göre, "Bilişsel Boyut" için puan ortalaması 4.39 ± 0.54 'tür. Çarpıklık değeri -0.75 iken basıklık değeri 0.41'dir. Ölçeğin "Duyuşsal Boyutu" için puan ortalaması 4.31 ± 0.86 'dir. Çarpıklık değeri -1.45 iken basıklık değeri 1.70'dir. "Davranışsal Boyut Ölçeğin için puan ortalaması 4.01 ± 0.75 'dir. Çarpıklık değeri -0.72 iken basıklık değeri 0.30'dur. Dağılımın

normalliğinde simetrik bir eğilim olması normal olarak kabul edilmektedir. Bu simetrik dağılımda aritmetik ortalama, mod ve medyanın birbirine yakın değerler alması gerekir. Ayrıca çarpıklık ve basıklık değerlerinin de -2 ile +2 arasında (Büyüköztürk, 2014) olması dağılımın normal olduğunu gösterir.

Tablo 3. Bilişsel davranışçı fiziksel aktivite ölçeği puan dağılımı

	Madde Sayısı	N	\bar{X}	SS	Çarpıklık	Basıklık	Min.	Maks.	α
Sonuç Beklentisi	5	276	4.32	0.45	-0.27	-0.06	3.00	5.00	0.85
Öz düzenleme	5	276	4.31	0.48	-0.17	0.06	2.50	5.00	0.88
Kişisel Engeller	5	276	4.31	0.40	0.15	-0.17	3.00	5.00	0.72
Ölçek (Toplam)	15	276	4.31	0.38	0.09	-0.21	3.00	5.00	0.90

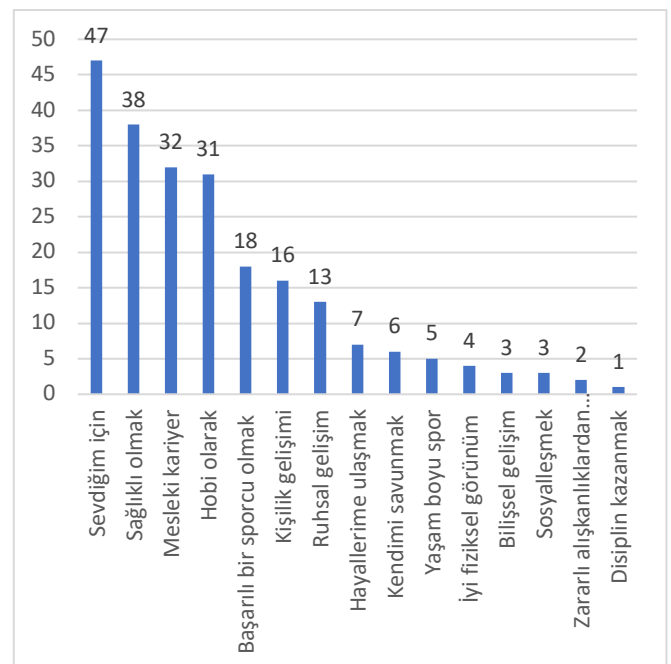
Tablo 3 incelendiğinde; "Sonuç Beklentisi" boyutundan elde edilen puan ortalaması 4.32 ± 0.45 'dir. "Öz Düzenleme" boyutundaki puan ortalaması 4.31 ± 0.48 'dir. "Kişisel Engeller" boyutu puan ortalaması 4.31 ± 0.40 'dir. Ölçeğin geneli ile alt boyutlarındaki normallik analizleri sonucunda incelenen çarpıklık ve basıklık değerlerinin -0,27 ila 0,06 arasında değerler almaktadır. Bu doğrultuda verilerin normal dağılıma uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Etik Beyan

Çalışma için Trabzon Üniversitesi Eğitim Araştırmaları ve Yayın Etik Kurulu 08.11.2022 tarihli kararına göre etik kurul onayı alınmış ve ebeveyn onam formu da doldurulmuştur.

Bulgular

Katılımcıların spor yapma nedenleri farklılık içermektedir. Bu nedenler aşağıdaki grafikte sunulmuştur.

Şekil 1. Katılımcıların spor yapma nedenleri

Şekil 1’de katılımcıların spor yapma nedenleri gösterilmiştir. Katılımcıların 47’si (%20.8) sevdiği için spor yaptığını, 38’i (%16.8) sağlıklı olmak, 31’i (%13.7) hobi olarak, 32’si (%14.2) mesleki kariyer elde etmek için spor yaptığını belirtmiştir. Katılımcıların 18’i (%8) başarılı bir sporcu olmak, 16’sı (%7.1) kişilik gelişimi, 13’ü (%5.8) fiziksel ve ruhsal gelişim, 7’si (%3.1) hayalleri ve hedeflerini gerçekleştirme için ve katılımcıların 6’sı (%2.7) kendini savunmak için spor yaptıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların 5’i (%2.2) yaşam boyu spor davranışını sürdürmek, 4’ü (%1.8) iyi bir fiziksel görünüm, 3’ü (%1.3) sosyalleşmek ve bilişsel gelişim, 2’si (%0.9) kötü alışkanlık ve arkadaş çevresinden uzak durmak ve 1’i (%0.4) disiplin kazanmak için sportif faaliyetleri sürdürdüklerini ifade etmiştir.

Tablo 4. Algılanan bedensel okuryazarlık puan ortalamasının spor yapmaya göre t-testi sonucu

Spor yapma durumu	Evet (n=226)		Hayır (n=50)		t	p
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS		
Bilgi ve anlama	4.09	0.60	3.58	0.85	4.96	0.00
Başkalarıyla iletişim ve kendini ifade etme	3.98	0.56	3.65	0.68	3.62	0.00
Benlik algısı ve özgüven	4.67	0.31	4.02	0.57	7.44	0.00
Ölçek (Toplam)	4.25	0.42	3.75	0.53	7.14	0.00

Tablo 4’e göre, katılımcıların algılanan bedensel okuryazarlık ölçeği puan ortalaması sportif faaliyette bulunma durumuna göre anlamlı olarak farklılık göstermektedir ($t=7.14$, $p<0.01$). Spor yapanların algılanan bedensel okuryazarlıkları (4.25 ± 0.42) spor yapmayanlara ($3,75\pm 0.53$) göre daha yüksektir. Bilgi ve anlama boyutunda spor yapanların ($4.09\pm 0,60$), “Başkalarıyla iletişim ve kendini ifade etme” boyutunda spor yapanların (3.98 ± 0.56) ve “Benlik algısı ve özgüven” boyutunda da spor yapanların (4.67 ± 0.31) lehine farklılık tespit edilmiştir.

Tablo 5. Ders dışı sportif etkinliğe yönelik tutum puan ortalamasının spor yapmaya göre t-testi sonucu

Spor yapma durumu	Evet (n=226)		Hayır (n=50)		t	p
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS		
Bilişsel	4.44	0.49	4.18	0.67	2.60	0.01
Duyuşsal	4.39	0.69	3.94	0.88	3.37	0.00
Davranışsal	4.17	0.63	3.28	0.85	6.98	0.00
Ölçek (Toplam)	4.33	0.50	3.80	0.60	6.54	0.00

Tablo 8. Algılanan bedensel okuryazarlık puan ortalaması ile spor branşı arasındaki ilişkiye yönelik ANOVA sonucu

Spor Branşı	1 (n=28)		2 (n=89)		3 (n=54)		4 (n=26)		5 (n=29)		F	P	AF
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS			
Bilgi ve anlama	4.32	0.43	3.97	0.60	4.20	0.63	3.88	0.69	4.21	0.50	3.58	0.00	1*-2,4
Başkalarıyla iletişim	4.33	0.60	4.85	0.50	4.03	0.53	3.82	0.60	4.09	0.54	5.13	0.00	1*-2,4
Benlik algısı/özgüven	4.77	0.37	4.65	0.46	4.70	0.39	4.56	0.65	4.66	0.37	0.82	0.50	-
Ölçek	4.47	0.38	4.16	0.40	4.31	0.42	4.08	0.48	4.32	0.34	4.73	0.00	1*-2,4

* $p<0.001$; AF: Anlamlı Farklılık 1:Basketbol, 2:Futbol, 3:Taekwondo, 4:Voleybol, 5:Yüzme

Tablo 5’e göre, katılımcıların ölçeğin genelinden elde ettikleri puan ortalaması spor yapanların (4.33 ± 0.50) lehine anlamlı farklılık göstermektedir ($t=2.60$, $p<0.01$). Ölçeğin bilişsel boyutunda (4.44 ± 0.49), duyuşsal boyutunda (4.39 ± 0.69) ve davranışsal boyutunda (4.17 ± 0.63) spor yapanların puan ortalaması yapmayanlardan daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 6. Bilişsel davranışçı fiziksel aktivite ölçeği puan ortalamasının spor yapmaya göre t-testi sonucu

Spor yapma durumu	Evet (n=226)		Hayır (n=50)		t	p
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS		
Sonuç Beklentisi	4.42	0.40	3.84	0.79	4.94	0.00
Öz düzenleme	3.93	0.68	2.82	1.06	7.07	0.00
Kişisel Engeller	3.59	0.81	2.64	0.78	7.46	0.00
Ölçek (Toplam)	3.98	0.52	3.10	0.64	10.26	0.00

Tablo 6’ya göre, katılımcıların spor yapma durumuna göre bilişsel davranışçı fiziksel aktivite ölçeği genelinden elde ettikleri puan ortalaması spor yapanların (3.98 ± 0.52) lehine anlamlı farklılık göstermektedir ($t=10.26$, $p<0.01$). Ölçeğin “Sonuç beklentisi” boyutunda (4.42 ± 0.40), “Öz düzenleme” boyutunda (3.93 ± 0.68) ve “Kişisel engeller” boyutunda (3.59 ± 0.81) spor yapanların puan ortalaması spor yapmayanlardan daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 7. Algılanan bedensel okuryazarlık puan ortalaması ile spor yılı arasındaki korelasyon analizi sonucu

	Spor yılı		
	N	r	p
Bilgi ve anlama	226	0.18	0.00**
Başkalarıyla iletişim	226	0.10	0.11
Benlik algısı/özgüven	226	0.03	0.60
Ölçek	226	0.15	0.02*

Ölçeğin bilgi ve anlama boyutundan elde edilen puan ortalaması ile öğrencilerin sportif etkinlikleri yapma yılı arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0.01$). Ayrıca ölçeğin genelinden elde edilen puan ortalaması ile öğrencilerin sporu yapma yılı arasında da düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Başka bir ifadeyle spor yılı arttıkça bedensel okuryazarlık algısının da arttığı söylenebilir.

Öğrencilerin yaptıkları spor branşına göre “Bilgi ve anlama boyutu” ($F_{5,221}=3.58$ $p<0.05$), “Başkalarıyla iletişim ve kendini ifade etme boyutu” için ($F_{5,221}=5.13$, $p<0.05$), “Benlik algısı ve özgüven boyutu” için ve ölçeğin geneli için ($F_{5,221}=4.73$, $p<0.05$) anlamlı farklılık göstermektedir. Ancak “Benlik algısı boyutu” için ($F_{5,221}=0.82$, $p>0.05$) anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Post Hoc testlerinden Tukey sonucuna göre, ölçeğin birinci, ikinci boyutu ve genelinde basketbol sporu ile ilgilenenlerin futbol ve voleybol sporu ile ilgilenenlerden daha yüksek bedensel okuryazarlık algısı puan ortalamalarına sahip olduğu saptanmıştır.

Yapılan spor branşına göre ölçeğin geneli ($F_{5,221}=2.48$ $p<0.05$) ve ölçeğin davranışsal boyutundan ($F_{5,221}=4.81$ $p<0.05$) elde edilen puan ortalaması farklılık göstermektedir. Farklılığın kaynağını belirlemede Post Hoc testlerinden Tukey sonucuna göre, basketbol sporu yapan katılımcıların ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumlarının futbol ve voleybol sporunu yapanlara göre daha yüksektir. Ayrıca taekwondo sporu yapanların futbol yapanlardan daha yüksek ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutuma sahiptirler.

Tablo 9. Ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutum ölçeği puan ortalaması ile spor branşı arasındaki ilişkiye yönelik ANOVA sonucu

Spor branşı	1 (n=28)		2 (n=89)		3 (n=54)		4 (n=26)		5 (n=29)		F	p	AF
	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S			
Bilişsel	4.54	0.35	4.33	0.47	4.52	0.47	4.53	0.39	4.53	0.41	2.00	0.09	
Duyuşsal	4.44	0.50	4.31	0.60	4.47	0.45	4.47	0.52	4.33	0.60	0.42	0.79	
Davranışsal	4.47	0.62	4.02	0.67	4.34	0.49	3.98	0.65	4.22	0.54	4.81	0.00	1*-2,4/3*-2
Ölçek	4.48	0.48	4.22	0.51	4.45	0.49	4.32	0.50	4.33	0.47	2.48	0.04	1*-2,4/3*-2

* $p<.001$; AF: Anlamlı Farklılık 1:Basketbol, 2:Futbol, 3:Taekwondo, 4:Voleybol, 5:Yüzme

Tablo 10. Bilişsel davranışçı fiziksel aktivite ölçeği puan ortalaması ile spor branşı arasındaki ilişkiye yönelik ANOVA sonucu

Yaptığı spor branşı	1 (n=28)		2 (n=89)		3 (n=54)		4 (n=26)		5 (n=29)		F	p	AF
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS			
Sonuç Beklentisi	4.57	0.41	4.35	0.52	4.42	0.70	4.30	0.69	4.62	0.40	1.96	0.10	
Öz düzenleme	4.15	0.74	3.94	0.62	3.99	0.57	3.54	0.88	3.97	0.88	3.00	0.01	1*-4, 3*-4
Kişisel Engeller	3.78	0.91	3.63	0.70	3.62	0.91	3.36	0.87	3.45	0.81	1.19	0.31	
Ölçek	4.17	0.49	3.97	0.46	4.01	0.58	3.73	0.60	4.01	0.51	2.45	0.04	1*-4

* $p<.001$; AF: Anlamlı Farklılık 1:Basketbol, 2:Futbol, 3:Taekwondo, 4:Voleybol, 5:Yüzme

Tablo 10'a göre, katılımcıların fiziksel aktivite tutum ve davranışları puan ortalamaları ölçeğinin geneli ($F_{5,221}=2.45$ $p<0.05$) ve öz düzenleme boyutunda ($F_{5,221}=3.00$ $p<0.05$) katılımcıların yapmış oldukları spor branşına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Bu farklılık öz düzenleme boyutunda basketbol (4.15 ± 0.49) ve taekwondo (3.99 ± 0.57) sporlarını yapan katılımcıların voleybol (3.54 ± 0.88) sporunu yapanlara göre öz düzenleme davranış puanları daha yüksektir. Ölçeğin genelinde ise basketbol oynayan katılımcıların (4.17 ± 0.49) voleybol yapanlardan (3.73 ± 0.60) yüksek puana sahip olduğu saptanmıştır ($p<.05$).

Bilişsel davranışçı fiziksel aktivite algısı, ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutum ile algılanan bedensel okuryazarlıkları arasındaki ilişkinin düzeyi ve yönünü göstermektedir. Bilişsel davranışçı fiziksel aktivite algısı ile bedensel okuryazarlık algısı arasında yüksek düzeyde olumlu bir ilişki ($r=0.67$, $p<0.01$) mevcuttur.

Tablo 11. Algılanan bedensel okuryazarlık, bilişsel davranışçı fiziksel aktivite ve ders dışı sportif etkinlikler arasındaki ilişkiye yönelik Pearson korelasyon analizi sonucu

		Beden Okuryazarlığı	Fiziksel Aktivite	Ders Dışı Sportif Etkinlik
Algılanan Beden Okuryazarlık		1		
Bilişsel Davranışçı Fiziksel Aktivite	r	0.67**	1	
	p	0.00		
	n	276		
Ders Dışı Sportif Etkinlik	r	0.54**	0.65**	1
	p	0.00	0.00	
	n	276	276	

$p<.001$ **

Ayrıca fiziksel aktivite tutum ve davranışını ölçen bilişsel davranışçı fiziksel aktivite ölçeği puan ortalaması ile ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutum puan ortalamaları arasında olumlu yönde yüksek düzeyde ilişki tespit edilmiştir ($r=0.65$, $p<0.01$). Algılanan bedensel okuryazarlık ile ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutum arasında ise olumlu yönde orta düzeyde ilişki bulunmaktadır ($r=0.54$, $p<0.01$).

Tablo 12. Çoklu regresyon analizi sonucu

Değişken	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Katsayılar				
	B	Std. Hata	B	t	P	İkili r	Kısmi R
Sabit	1.59	0.22		7.23	0.00*		
Bedensel Okuryazarlık	0.21	0.07	0.18	3.07	0.02*	0.54	0.18
Fiziksel Aktivite	0.45	0.05	0.52	8.59	0.00*	0.65	0.46
R	= 0.66						
R ²	= 0.44						
F _(2,273)	= 107.739						
P	= 0.00*						

** $p < .01$ Bağımlı değişken: Ders dışı sportif etkinlik tutumu; Bağımsız değişkenler: Algılanan bedensel okuryazarlık ve Fiziksel aktivite tutum ve davranışı

Analiz sonucunda anlamlı bir regresyon modeli, $F(2, 273)=107.73$, $p < .001$ ve bağımlı değişkendeki varyansın %44'ünü ($R^2_{adjusted}=.44$) bağımsız değişkenler tarafından açıkladığı bulunmuştur. Buna göre algılanan bedensel okuryazarlık, ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumu olumlu ve anlamlı olarak yordamaktadır. $B=.18$, $t(273)=3.07$, $p < .001$, $pr^2=.03$. Ayrıca bilişsel davranışçı fiziksel aktivite algısı, ders dışı sportif etkinlikleri olumlu ve anlamlı şekilde yordamaktadır. $B=.52$, $t(273)=8.59$, $p < .001$, $pr^2=.21$. Sonuç olarak algılanan bedensel okuryazarlık ile fiziksel aktivite tutum ve davranış algısı değişkenleri birlikte katılımcıların ders dışı sportif etkinliklere yönelik puanları ile pozitif yönde orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki göstermektedir ($R=0.66$, $R^2=0.44$, $p < .000$). Bu iki değişken birlikte ders dışı sportif etkinliklerdeki toplam varyansın %44'ünü açıklamaktadır.

Tartışma

Algılanan bedensel okuryazarlık, ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutum ve fiziksel aktivite tutum ve davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan araştırmada, katılımcıların algılanan bedensel okuryazarlık düzeyleri ölçeğin geneli ve alt boyutlarında yüksek olduğu saptanmıştır. Whitehead (2010) ve Dudley (2015) bedensel okuryazarlığını açıklarken bireyin motivasyon, güven, fiziksel yeterlik, bilgi ve anlayışa değer vermesi ve yaşam boyu fiziksel aktivitelere katılım sorumluluğunu bireyin üstlenmesine vurgu yapmıştır. Ulusal ve Uluslararası paydaşlarla yapılan birtakım toplantılar sonucunda Aspen Enstitüsü (2015) bu kavramı; "Yaşam için fiziksel olarak aktif olma yeteneği, güveni ve arzusu" olarak ifade etmiştir (Roetert, Kriellaars, Ellenbacker ve Richardson, 2017). SHAPE Amerika ise bedensel okuryazarlığı "İnsanların sağlıklı gelişimine fayda sağlayan çok çeşitli fiziksel aktivitelere yetkinlik ve güvenle hareket edebilme yeteneği" olarak tanımlamıştır (Mandigo ve diğerleri, 2009). Buradan hareketle katılımcıların beden okuryazarlığı açısından kendi yeteneklerinin farkında oldukları, bu yeteneklerini düzenli fiziksel aktivitelerle sürdürebilme algısına sahip oldukları şeklinde açıklanabilir. Çünkü birey kendi yetenekleri, ilgileri, hazları, becerilerini kullanarak sahip olduğu fiziksel yeterlilik ölçüsünde performans gösterebilecektir (Whitehead, 2013a). Ancak her şeyden önce fiziksel etkinliğe yönelik olumlu tutum kazandırılması gerekmektedir. Her ne kadar bedensel okuryazarlık kavramını doğumdan ölüme bir süreç olarak değerlendirilse de,

bu kazanımların uzman kişilerce (beden eğitimi öğretmeni) verilmesinde beden eğitimi dersi önemli görülmektedir. Bu ders psikomotor gelişim başta olmak üzere birçok gelişim alanına ve spor branşlarına özgü teknik ve taktik bilgilerin öğretimine katkı sağlamaktadır. Beden eğitimi dersinin bir kazanımı olan bedensel okuryazarlığın sürdürülebilirliğini sağlamada da ders dışı sportif etkinliklerin önemine literatürde değinilmektedir. Katılımcıların ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumları dikkate alındığında katılımcıların bu etkinliğe yönelik tutumlarının yüksek olduğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde, Yılmaz'ın (2019) lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada da katılımcıların puan ortalamasının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yılmaz ve Güven'in (2018) çalışmasında ölçekten elde edilen puan ortalamasının yüksek olduğu saptanmıştır. Ergenlik döneminde okul tabanlı ders dışı sportif etkinliklere katılım üst noktalara ulaşmaktadır (Villarreal, 2012). Ayrıca ergenlerin okula aidiyet duygusunu geliştirmekte ve kendilerini ifade etmelerine fırsat sağlamaktadır (Fredricks ve Eccles, 2008). Böylece katılımcıların fiziksel aktiviteye yönelik tutumlarını olumlu etkilemekte ve davranışları da pekiştirilmektedir. Katılımcıların fiziksel aktivite tutum ve davranışı ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 4.31'dir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan ortalaması (5) dikkate alındığında fiziksel aktivite tutum ve davranışının yüksek olduğu söylenebilir. Bedensel okuryazarlığının önemli bir göstergesi olan fiziksel aktivite tutum ve davranışı ile beden eğitiminin devamı niteliğinde olan ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumun yüksek olması katılımcıların bedensel okuryazarlığı noktasında farkındalıklarının olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Kurallar çerçevesinde planlı ve programlı şekilde uygulamaya konulmasını içeren ve bedensel okuryazarlık parametrelerinden biri olan fiziksel boyuta ilişkin katılımcılar, sportif etkinlikleri katılımcıların tercih etmelerinde ilk sırayı yapılan spor branşını sevmeleri yer almıştır. Bunu sağlıklı olmak için spor yapma davranışı izlemektedir. Bu durum yaşam boyu fiziksel aktiviteye vurgu yapan bedensel okuryazarlık kavramı ile yakından ilişkilidir. Mandigo ve diğerleri, (2012) bedensel okuryazarlığı "tüm insanın sağlıklı gelişimine fayda sağlayan çok çeşitli fiziksel aktivitelere yetkinlik ve güvenle hareket etme yeteneği olarak tanımlayarak sağlıklı yaşam vurgusuna yer vermektedir. Katılımcıların spor yapma davranışlarından bir diğeri ise fiziksel görünüm olduğu tespit edilmiştir.

Bu amaç bedensel okuryazarlığın içerisinde kişinin bedenini tanıması, neleri yapıp yapamayacağına farkında olması ve fiziksel hareketleri yapabilmemesindeki özgüven duygusuyla açıklanabilir. Pastor-Cisneros ve diğerleri, (2021) yaş arttıkça bireylerde fiziksel görünüm kaygısı yaşadıklarını ve fiziksel uygunluk açısından fiziksel aktiviteye katılmaya yönelik motivasyonlarını sürdürme eğilimi gösterdiklerini ileri sürmüştür. Bir diğer spor yapma davranışı ise katılımcının kötü alışkanlık ve arkadaş çevresinden uzak kalmaktır. Bu davranışın pekiştirilmesinde ders dışı sportif etkinliklerin önemli bir yeri vardır. Ders dışı sportif etkinlikler beden eğitiminin tamamlayıcısı niteliğinde olup, çocukların okuldan arta kalan zamanlarında belirli plan ve program çerçevesinde katılım sağladıkları ve çeşitli amaçlar için tasarlanan etkinliklerdir (Yılmaz ve Güven, 2018). Bu etkinliklere katılımın çocukların okula bağlılığını ve devamlılığını arttırması akademik başarılarına olumlu yansıtacağı gibi, öğrencileri kötü arkadaş çevresinden uzak tuttuğu ve riskli davranış sergileme eğilimlerini azalttığına yönelik sonuçlar ortaya konulmuştur (Mahoney, Larson ve Eccles, 2005). Çocukların madde bağımlılığına yönelimini azaltmakta (Eccles ve Barber, 1999), okula bağlılığını arttırarak, okuldan kaçma ve istenmeyen davranışların kontrol altına alınmasına yönelik bir koruma sağlamaktadır (Harrison ve Narayan, 2003; Mahoney, 2000). Özellikle ders dışı zamanları denetleme fırsatı olmayan çalışan ebeveynlerin çocukları bu etkinliklere katıldıklarında çocuklarının okuldan arta kalan zamanlarını nasıl değerlendirdikleri hakkında bilgi sahibi olduklarından daha az kaygılanmaktadır (Shannon, 2006). Böylece ebeveynlerin ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumları daha olumlu bir hale dönüşmektedir. Yılmaz ve Güven (2019) ve Yılmaz'ın (2018) çalışmasında, ebeveynlerin tutumlarının olumlu olduğu, çocuklarının kötü alışkanlık ve arkadaş çevresinden uzak durdukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda katılımcıların algılanan bedensel okuryazarlığın ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumu etkileyebileceği ve fiziksel aktivite tutum ve davranışlarının da devamlılığını sağlayacağı düşünülmektedir.

Bedensel okuryazarlık algısı, ders dışı sportif etkinliğe yönelik tutum ve fiziksel aktivite tutum ve davranış puan ortalamaları ile katılımcıların spor yapma durumları arasında spor yapanlar lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Spor yapan katılımcıların ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulguyu destekleyen çalışmalara literatürde yer almaktadır. Yılmaz'ın (2019) lise öğrencilerinin ders dışı sportif etkinliklere katılımlarına yönelik tutumlarını incelediği çalışmada spor yapan öğrencilerin ders dışı sportif etkinliklere katılımlarının daha iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumlarını tespit etmede, çocukları sportif etkinliklere katılım sağlayan ebeveynlerin tutumlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yılmaz, 2018). Bunun gerekçesi Şirin, Çağlayan ve İnce'nin (2008) çalışma sonuçlarıyla da desteklenebilir. Çalışmada çocukları spora yönlendiren gücün içsel motivasyon olduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca spora katılım ve spora devamlılıkta eğlence, haz alma, yeterlik doyumuna ulaşmak gibi faktör-

lerin önemi vurgulanmıştır. Buradan hareketle spor yapan katılımcıların ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumlarının olumlu olmasında sporu sevmeleri, spora ilişkin olumlu duygu durumuna sahip olması ile ilişkilendirilebilir. Sportif beceriye yönelik sahip olunan bilgi, beceri ve yeterlik durumu spor yapan ya da fiziksel aktivite tutum ve davranışları sergileyen katılımcılarda daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Bedensel okuryazarlık ile yakından ilgili olan fiziksel aktivite, gençlerin yaşamları boyunca spora katılım ve gelişim için çok pratik bir yaklaşım ortaya koymaktadır (Higgs, 2010). Bedensel okuryazarlık hem eğitim hem de spor sisteminin paylaşabileceği bir öncelik ve beden eğitimi ile spor arasındaki bağlantıyı sağlayabilecek köprü vazifesi üstlenmektedir (Mandigo ve diğerleri, 2009). Pot ve Van Hilvoorde (2013), fiziksel aktiviteye katılımın bedensel okuryazarlığın temel amacı olduğunu ileri sürmektedir. Spor genellikle çocuk ya da ergenler arasındaki rekabeti geliştirirken, bedensel okuryazarlığı kişisel gelişimi ve bireysel potansiyelin gerçekleştirilmesini amaçlar (Lundvall, 2015). Bu bağlamda beden eğitiminin bir çıktısı olan bedensel okuryazarlığını kazandırmada ve spora katılım önemli yer almaktadır.

Spor yapan katılımcıların algılanan bedensel okuryazarlıkları ile yaptıkları spor branşı arasındaki ilişki incelendiğinde; bilgi ve anlama, benlik algısı ve özgüven ile ölçeğin genelinde basketbol oynayan katılımcıların futbol ve voleybol oynayanlardan daha yüksek bedensel okuryazarlık algısına sahip oldukları tespit edilmiştir. Ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutum ölçeğinin geneli ve ölçeğin davranışsal boyutundan elde edilen puan ortalamasının anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Basketbol sporu yapan katılımcıların ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumlarının futbol ve voleybol sporunu yapanlara göre daha yüksektir. Ayrıca taekwondo sporu yapanların futbol yapanlardan daha yüksek ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutuma sahiptirler. Bilişsel davranışçı fiziksel aktivite ölçeğinin öz düzenleme boyutu ile ölçeğin genelinde basketbol oynayanların voleybol oynayanlardan daha yüksek fiziksel aktivite tutum ve davranışına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Araştırmada fiziksel aktivite tutum ve davranışı, algılanan bedensel okuryazarlık ve ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutum arasında yüksek düzeyde pozitif ilişki tespit edilmiştir. Algılanan bedensel okuryazarlık, fiziksel aktiviteye katılımını arttırmak için kullanılan bir araç olarak görülmektedir (Cairney, Health, Bedard, Dudley ve Kriellaars, 2016). Buradan hareketle katılımcıların algıladıkları bedensel okuryazarlık, fiziksel aktivite tutum ve davranışlarını ortaya koymada bir aracı role sahipse (Jurbala, 2015), bilişsel olarak fiziksel aktivite davranışı sergileme algısının beden eğitimi dersinin tamamlayıcısı olarak görülen ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumun oluşumunda da belirleyici bir rol üstlendiği yorumu yapılabilir. Bedensel okuryazarlık algısına sahip olma bu bağlamda fiziksel aktiviteye yönelik tutum ve davranışları daha geniş anlamda sosyal, bilişsel ve duygusal süreçleri de dâhil ederek, katılımcılardaki motor becerileri geliştirmek ve bunu yaşam boyu sürdürebilme kararıyla ortaya koyabilecek motivasyonu sağlayabilmektedir (Cairney, Dudley,

Kwan, Bulten ve Kriellaars, 2019). Kanada’da yapılan bir araştırmada, bedensel okuryazarlık ile fiziksel aktivite arasında ilişki olduğu (Lloyd, Colley ve Tremblay, 2010), bedensel okuryazarlığın, beden eğitiminin temel kavramları arasında yer aldığı ve aralarında karşılıklı ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Choi, Sum, Leung ve Ng (2018) araştırmasında bedensel okuryazarlık ile fiziksel aktivite davranışı arasında olumlu yönde ancak düşük düzeyde ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Buna gerekçe olarak bedensel okuryazarlık kavramının Hong Kong’da yeni bir kavram olduğu, öğrencilerin algılanan bedensel okuryazarlığa orta düzeyde sahip olduklarından dolayı, fiziksel aktivite tutum ve davranışı ile ilişkilendiremedikleri, beden eğitimi öğretmenlerinin bu kavramı öğrencilere aktarabilmeleri için yeterli zaman ayıramadıklarını ileri sürmüştür. Sivri’nin (2021) beden eğitimi öğretmenleri üzerinde yaptığı çalışma sonuçları da bu bulguyu destekler niteliktedir. Çalışmada beden eğitimi öğretmenlerinin bedensel okuryazarlık kavramına ilişkin algılarını tespit ettiği araştırmada, kavramı ilk kez duydukları ve bu konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Robinson, Randall ve Barrett (2018) beden eğitimi öğretmenlerinin bedensel okuryazarlık hakkındaki görüşlerini incelediği araştırmada, öğretmenlerin kavrama yönelik farkındalıklarının düşük olduğunu ve kavramı yeterince bilmedikleri sonucuna ulaşmıştır. Harvey ve Pill (2019) de beden eğitimi öğretmenlerinin bedensel okuryazarlığa ilişkin görüşlerini inceledikleri araştırmada, kavramın anlamlandırılmasında ve işlevlerine yönelik eksiklik ve karmaşıklık olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu konuya yönelik yapılan araştırmalarda (Choi ve diğerleri, 2020; Yıldız ve Munusturlar, 2022) bu sonuçları destekler niteliktedir. Bu kavramın kazanılmasında ve öğrencilerin farkındalık kazanmasında, beden eğitimi öğretmenlerinin bilgi, beceri ve yeterliklerinin etkili olduğu sonucu çıkartılabilir. Bedensel okuryazarlık kazanımında sadece beden eğitimi öğretmenlerinin sorumlulukları bulunmamaktadır (Castelli, Centeio, Beighle, Carson ve Nicksic, 2014). Antrenör, aile üyeleri ve akranlar da bedensel okuryazarlık gelişimi ve yaşam boyu sürdürülmesine yardımcı olabilmektedir (Corbin, 2016). Beden eğitimi gençlerin fiziksel aktivite tercihlerinde önemli bir rol oynadığından, beden eğitimi öğretmeninin sorumluluğu artıyor. Öğretmen hem ders içi hem de ders dışı sportif etkinlikler sırasında yaşam boyu fiziksel aktiviteye yönelik olumlu deneyim ve yatkınlık oluşturmak için öğrencilerin fiziksel yeterliliğini oluşturmak, kullanmak ve beslemek sorumluluğunu da üstlenmiş oluyor (Whitehead, 2013a). Bu sorumluluk beden eğitiminin tamamlayıcısı olan ders dışı sportif etkinliklerle diğer paydaşlar ile bölüşülmüş oluyor.

Algılanan bedensel okuryazarlık ve fiziksel aktivite tutum ve davranışının bağımsız değişken, ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumun bağımlı değişken olduğu modelde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni yordamak amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Buna göre katılımcıların algılanan bedensel okuryazarlık ve fiziksel aktivite tutum ve davranışının, ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumu olumlu ve anlamlı olarak yordadığı saptanmıştır. Mevcut araştırmada ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutum ile bedensel okuryazarlık algısı arasında

pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Sport Wales (2009), beden eğitimi spor katılım anketi sonuçları ders içi ve ders dışı sportif etkinliklerin yer aldığı okullarda bedensel okuryazarlık gelişiminin sağlanabildiği, fiziksel etkinlik açısından sorun yaşayan bireylere kolaylıkla erişim sağlamada önemli rol oynadığını ortaya koymuştur. Bu uygulama küçük yaşta itibaren çocukları yüksek kaliteli, ilgi çekici farklı sportif etkinliklerle buluşturmanın, bedensel okuryazarlığı kazanmada önemli olan beceri ve güven sağlanmasına katkı sağlamış olduğunu vurgulamaktadır (Sport Galler, 2010). Buradan hareketle, bireyde bedensel okuryazarlık algısının kazandırılmasında, bireyde fiziksel aktivitenin faydalarına ilişkin algı oluşturma ve ders dışı sportif etkinliklere yönelik olumlu tutum kazandırmanın önemli olduğunu söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucuna göre; katılımcıların bedensel okuryazarlık algıları, ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumları ile fiziksel aktivite tutum ve davranışlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Spor yapan katılımcıların bedensel okuryazarlığı, fiziksel aktivite tutum ve davranışı ve bedensel okuryazarlık algısının yüksek olduğu bulunmuştur. Spor branşlarının bu değişkenler açısından önemli olduğu, basketbol ve taekwondo ile ilgilenenlerin futbol ve voleybol oynayanlardan daha yüksek bedensel okuryazarlık algısına sahip oldukları, fiziksel aktivite tutum ve davranışlarının yüksek olduğu ve ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumlarının olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bedensel okuryazarlık algısı, ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutum ile fiziksel aktivite tutum ve davranışları arasında pozitif yönde yüksek düzeyde ilişki olduğu; bedensel okuryazarlık algısı ile fiziksel aktivite tutum ve davranışları birlikte ders dışı sportif etkinlikleri önemli derecede açıkladığı tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle, ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumun bedensel okuryazarlık algısını ve fiziksel aktivite tutum ve davranışlarını geliştirmede önemli bir role sahip olduğu saptanmıştır. Fiziksel boyut parameteresini içeren bedensel okuryazarlık algısının geliştirilmesinde ergenlerin sportif etkinliklere katılım nedenleri incelendiğinde, yaptıkları sporu sevmelerinin ilk sırayı aldığı görülmüştür. Bunu sağlık bir yaşantı, hobi olarak yapma ve mesleki kariyer tercihleri izlemiştir.

Bedensel okuryazarlık algısının tespit edilmesi ergenlerin kendilerini bu açıdan nasıl gördüklerini belirlemeyi sağlayacaktır. Yetersiz bedensel okuryazarlık algısına sahip olan ergenlerin bu algısını yükseltmek için konuya ilişkin farkındalık kazandırabilecek, gerekli bilgi ve becerinin sağlanması açısından onlara destek sağlanabilecek uygulamalara yer verilebilecektir. Bedensel okuryazarlık planlı ve programlı olarak beden eğitimi dersinde öğrencilere kazandırılabilirdiği düşünüldüğünde, beden eğitimi öğretmenlerinin bu konuda önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Ayrıca ders dışı sportif etkinliklere katılıma yönelik olumlu tutum sahibi olmaları, ergenlerin bedensel olarak kendilerini geliştirmeleri ve beden eğitimi dersi kapsamında elde edi-

len bilgi, beceri ve davranışların pekiştirilmesine fırsat sağlanacaktır. Bu konuda da spor kulüpleri ve okul takımlarında görevli olan yetkililere önemli sorumluluklar düşmektedir.

Mevcut çalışmada ergenlerin bedensel okuryazarlık algısı, ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumları ve fiziksel aktivite tutum ve davranışları belirlenmiştir. Bu değişkenler duyuşsal kazanımları ölçmektedir. Özellikle bedensel okuryazarlık düzeyinin ölçülebileceği araştırmalarının yapılması, bedensel okuryazarlığın fiziksel boyutuna ilişkin değerlendirme yapılması açısından önemlidir. Araştırma ergenlik dönemindeki bireyler üzerinde yapılmıştır, farklı gelişim dönemlerindeki bireylerle ve farklı araştırma yaklaşımları ile literatüre katkılar sağlanabilir. Beden eğitimi öğretmenlerin de bedensel okuryazarlık algılarını ölçen araştırmaların yapılması da ülkemizde bu kavrama ilişkin görüşlerin şekillendirilmesinde politika yapıcılara bir bakış açısı kazandıracaktır. Beden eğitiminin bir kazanımı olan bedensel okuryazarlık ile beden eğitimi arasındaki ilişkiye yönelik literatürde önemli vurgu yapılmaktadır. Bu iki değişken ile ilgili yapılacak araştırmanın alana katkısının önemli olacağı düşünülmektedir.

Finans Kaynakları

Bu çalışmanın hazırlanması ve yazımı sırasında kurum ve/veya kuruluşlardan herhangi bir maddi destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayınlanmasıyla ilgili yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkıları

Araştırma Fikri: AY; Araştırma Tasarımı: AY; Verilerin Analizi: AY, OA; Makale Yazımı: AY, YZ, OA; Eleştirel İnceleme: AY, YZ

Kaynaklar

1. Akıncı, A. Y. ve Çimen, E. (2021). İlkokul öğrencilerinin hareketli ve sağlıklı yaşam yeterlilikleri (Isparta Örneği) . *Düzce Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1) , 17-27.
2. Almond, L. (2013). What is the value of physical literacy and why is physical literacy valuable? Presidents Message 12.
3. Almond, L. ve Whitehead, M. (2012). The value of physical literacy. *Physical Education Matters*, 7(2), 61-63.
4. Altun, A. (2005). *Gelişen teknolojiler ve yeni okuryazarlıklar*. Ankara: Anı Yayınları.
5. Bailey, R., Armour, K., Kirk, D., Jess, M., Pickup, I. ve Sandford, R. (2009). The Educational benefits claimed for physical education and school sport: An Academic review. *Research Papers in Education*, 24, 1-27.
6. Barnett, L. M., Dennis, R., Hunter, K., Cairney, J., Keegan, R. J., Es-siet, I. A. ve Dudley, D. A. (2020). Art meets sport: What can actor training bring to physical literacy programs?. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(12), 4497.
7. Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri (24. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
8. Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı (Genişletilmiş 19. Baskı)*. Ankara: Pegem Yayınları.
9. Cairney, J., Dudley, D., Kwan, M., Bulten, R. ve Kriellaars, D. (2019). Physical literacy, physical activity and health: Toward an

evidence-informed conceptual model. *Sports Medicine*, 49(3), 371-383.

10. Cairney, J., Health, C., Bedard, C., Dudley, D. ve Kriellaars D. (2016). Towards a physical literacy framework to guide the design, implementation and evaluation of early childhood movement-based interventions targeting cognitive development. *Annals of Sports Medicine and Research*, 3(4), 1073-1.
11. Carl, J., Barratt, J., Wanner, P. C. ve diğerleri (2022). The effectiveness of physical literacy interventions: A systematic review with meta-analysis. *Sports Medicine* 52, 2965–2999.
12. Capel, S. ve Whitehead, M. (2012). *Physical education debates*. London: Routledge.
13. Carroll, M. D., Navaneelan, T., Bryan, S. ve Ogden, C. L. (2015). Prevalence of obesity among children and adolescents in the United States and Canada. *NCHS Data Brief*, 211.
14. Castelli, D. M., Barcelona, J. M. ve Bryant, L. (2015). "Contextualizing physical literacy in the school environment: the challenges." *Journal of Sport and Health Science*, 4(2), 156–163.
15. Castelli, D. M., Centeio, E. E., Beighle, A. E., Carson, R. L. ve Nicksic, H. M. (2014). Physical literacy and comprehensive school physical activity programs. *Preventive Medicine*, 66, 95-100.
16. Cengiz, C. (2023). An examination of physical literacy of high school students. *Education*, 11(2), 83-91.
17. Choi, S. M., Sum, R. K. W., Wallhead, T., Ha, A. S. C., Sit, C. H. P., Shy, D. Y. ve Wei, F. M. (2020). Preservice physical education teachers' perceived physical literacy and teaching efficacy. *Journal of Teaching in Physical Education*, 40(1), 146-156.
18. Choi, S. M., Sum, R. K. W., Leung, E. F. L. ve Ng, R. S. K. (2018). Relationship between perceived physical literacy and physical activity levels among hong kong adolescents. *PLoS One*, 13(8), e0203105.
19. Corlett, J. ve Mandigo, J. (2013). A day in the life: teaching physical literacy. *Physical Health Education*, 78(4), 18-22.
20. Corbin, C.B. (2016). Implications of physical literacy for research and practice: A commentary. *Research Quarterly For Exercise And Sport*, 87(1), 14-27.
21. Demir, C. ve Demir, N. (2006). Bireylerin boş zaman faaliyetlerine katılmalarını etkileyen faktörler ile cinsiyet arasındaki ilişki: lisans öğrencilerine yönelik bir uygulama. *Ege Academic Review*, 6(1), 36-48.
22. Dudley, D. A. (2015). A conceptual model of observed physical literacy. *Physical Educator*, 72(5), 236-260.
23. Dudley, D., Okely, A., Pearson, P. ve Cotton, W. (2011). A systematic review of the effectiveness of physical education and school sport interventions aimed at physical activity, mobility skills, and enjoyment of physical activity. *European Physical Education Review*, 17(3), 353-378
24. Durden-Myers, E. J., Green, N. R. ve Whitehead, M. E. (2018). Implications for promoting physical literacy. *Journal of Physical Education Teaching*, 37(3), 262-271.
25. Eccles, J. S. ve Barber, B. L. (1999). Student council, volunteering, basketball, or marching band: what kind of extracurricular involvement matters?. *Journal of Adolescent Research*, 14(1), 10-43.
26. Edwards, L. C., Bryant, A. S., Morgan, K., Cooper, S. M., Jones A. M., ve Keegan, R. J. (2019). A professional development program to enhance primary school teachers' knowledge and operationalization of physical literacy. *Journal of Teaching in Physical Education*, 38(2), 126-135.
27. Eskiler, E., Küçükbiş, F., Gülle, M. ve Soyer, F. (2016). Bilişsel davranışçı fiziksel aktivite ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Journal of Human Sciences*, 13(2), 2577-2587.
28. Farren, G. L. (2017). *Physical literacy and intention to play interscholastic sports in sixth grade physical education students (Doctoral Dissertation)*. University of North Texas.
29. Fredricks, J. S. ve Eccles, J. A. (2008). Participation in extracurricular activities in the middle school years: are there developmental benefits for African/American and European American youth? *Journal of Youth Adolescence*, 37(9), 1029-1043.

30. Giblin, S., Collins, D. ve Button, C. (2014). Physical literacy: Importance, Evaluation and future directions. *Sports Medicine*, 44(9), 1177-1184.
31. Haerens, L., Kirk, D., Cardon, G. ve De Bourdeaudhuij, I. (2010, September). *The development of a pedagogical model for Health-Based Physical Education*. Paper presented at the BERA Annual Conference, Coventry, United Kingdom.
32. Harrison, P. A. ve Narayan, G. (2003). Differences in behavior, psychological factors, and environmental factors associated with participation in school sports and other activities in adolescence. *Journal of School Health*, 73(3), 113-120.
33. Harvey, S. ve Pill, S. (2019). Exploring physical education teachers 'everyday understandings' of physical literacy. *Sport, Education and Society*, 24(8), 841-854.
34. Higgs, C. (2010). Physical literacy two approaches, one concept. *Physical Health Education*, 6-7.
35. Hudson, S. (2000). The segmentation of potential tourists: Constraint differences between men and women. *Journal of Travel Research*, 38(4), 363-368.
36. Lundvall, S. (2015). Physical literacy in the field of physical education-a challenge and a possibility. *Journal of Sport and Health Science*, 4(2), 113-118.
37. Lloyd, M., Colley, R. C. ve Tremblay, M. S. (2010). Advancing the debate on 'fitness testing' for children: Perhaps we're riding the wrong animal. *Pediatric Exercise Science*, 22(2), 176-182.
38. Jurbala, P. (2015). What is physical literacy, really? *Quest*, 67(4), 367-83.
39. Mahoney, J. L., Larson, R. W. ve Eccles, J. S. (Eds.). (2005). Organized activities as contexts of development: Extracurricular activities, after school and community programs. London: Psychology Press.
40. Mahoney, J. L. (2000). School extracurricular activity participation as a moderator in the development of antisocial patterns. *Child Development*, 71(2), 502-506.
41. Mandigo, J., Francis, N., Lodewyk, K. ve Lopez, R. (2009). Physical literacy for educators. *Physical And Health Education Journal*, 75(3), 27-30.
42. Mandigo, J., Corlett, J. ve Lathrop, A. H. (2012). Physical education in the twenty-first century: To infinity and beyond. *Pedagogy in motion: A Community of Inquiry for Human Movement Studies*, 15-44.
43. Özgül, F., Semiz, K. ve Kangalgil, M. (2023). Ortaokul öğrencileri için bedensel okuryazarlık tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1), 1-12.
44. Pastor-Cisneros, R., Carlos-Vivas, J., Muñoz-Bermejo, L., Adsuara-Sala, J. C., Merellano-Navarro, E. ve Mendoza-Muñoz, M. (2021). Association between physical literacy and self-perceived fitness level in children and adolescents. *Biology*, 10(12), 1358.
45. Pot, J. N. ve van Hilvoorde, I. M. (2013). A critical consideration of the use of physical literacy in the Netherlands. *ICSSPE Bulletin*, (65).
46. Robinson, D. B., Randall, L. ve Barrett, J. (2018). Physical literacy (mis) understandings: What do leading physical education teachers know about physical literacy? *Journal of Teaching in Physical Education*, 37(3), 288-298.
47. Roetert, E. P., Kriellaars, D., Ellenbecker, T. S. ve Richardson, C. (2017). Preparing students for a physically literate life. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 88(1), 57-62.
48. Shannon, C. S. (2006). Parents' messages about the role of extracurricular and unstructured leisure activities: adolescents' perceptions. *Journal of Leisure Research*, 38(3), 398-420.
49. Sivri, M. (2021). *Beden eğitimi öğretmenlerinin özyeterlilik inançları pedagojik bilgi ve becerileri ile beden okuryazarlıkları arasındaki ilişki* (Yüksek lisans Tezi). Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.
50. Sport Wales. (2009). "Young peoples' participation in sport." Sports Update No 62: Sept 2009. [Accessed On-line] February 1st 2023: [www.sportwales.org.uk/media/346127/update_65\(62\)_e.pdf](http://www.sportwales.org.uk/media/346127/update_65(62)_e.pdf)
51. Sport Wales. (2010). A vision for sport in Wales. December 2010. [Accessed On-line] February 21st 2023: <http://www.sportwales.org.uk/research-policy/tools-and-resources/publications.aspx>
52. Şirin, E. F., Çağlayan, H. S. ve İnce, A. (2009). Beden eğitimi öğretmenlerinin yeni ilköğretim programındaki ölçme-değerlendirme konusundaki yeterlilik düzeylerine ilişkin algıları. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(1), 25-40.
53. Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2018). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri* (Genişletilmiş 6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
54. Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Multivariate analysis of variance and covariance. Using multivariate statistics*. Boston: Allyn and Bacon.
55. Taş, H. ve Altınsöz, İ. H. (2021). Ortaokul öğrencilerinin bedensel okuryazarlığını değerlendirme. *Eğitim ve Bilim*, 46(208), 475-491.
56. Tezbaşaran, A. (1996). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
57. Tremblay, M. S. ve Longmuir, P. E. (2017). Conceptual critique of Canada's physical literacy assessment instruments also misses the mark. *Measurement in Physical Education and Exercise Science*, 21(3), 174-176.
58. Villarreal, V. (2012). *Characteristics and consequences of extracurricular activity participation of hispanic middle school students* (Doctoral dissertation). Graduate Studies of Texas A&M University, ABD.
59. Whitehead, M. (Ed.). (2019). *Physical literacy across the world*. London: Routledge.
60. Whitehead, M. (2013a). The concept of physical literacy. *Br J Teach Phys Education*, 32(1), 6-8.
61. Whitehead, M. (2013b). History and development of physical literacy. *International Council of Sport Sciences and Physical Education (ICSSPE)*, (65).
62. Whitehead, M. (2001). The concept of physical literacy. *European Journal of Physical Education*, 6(2), 127-138.
63. Yıldız, G. ve Munusturlar, S. (2022). Differences in perceived physical literacy between teachers delivering physical education in schools: Classroom teachers vs physical education teachers. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 27(6), 626-639.
64. Yılmaz, A. ve Kabak, S. (2021). Perceived physical literacy scale for adolescents (PPLSA): Validity and reliability study. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 9(1), 159-171.
65. Yılmaz, A. (2019). Lise öğrencilerinin ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumları ile okula bağlanma durumlarının incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 50-63.
66. Yılmaz, A. (2018). Ebeveynlerin beden eğitimi dersi ve ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumları. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(1), 48-64.
67. Yılmaz, M. O. ve Bozkurt, S. (2017). Oyun ve fiziki etkinlikler dersinin ilkökul öğrencilerinin motorik özelliklerinin gelişimine etkisi. *Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 43-50.